

Beleidsrapportage Corona Gedragsunit

Nr 5 – Publicatiedatum 23 juli 2020

De Corona Gedragsunit van het RIVM ondersteunt beleid door gedragswetenschappelijke kennis te ontsluiten, te ontwikkelen en te vertalen naar antwoorden en adviezen voor overheidsbeleid en –communicatie. Het ministerie van VWS is opdrachtgever van de gedragsunit. Financiering voor het onderzoek in de periode april – juli is toegekend via NWO/ZonMw. Het vervolg onderzoek en de ondersteunende inzet loopt tot half maart 2021 met financiering vanuit VWS. In deze rapportage de belangrijkste high-lights voor beleid, van de opbrengsten van de afgelopen drie weken, waaronder de resultaten van de ronde 5 van het vragenlijstonderzoek (survey 9-12 juli).

ZORGEN	>	>	>	HoeDanWel
<p>Het aantal besmettingen loopt op, iets wat verwacht werd als gevolg van de versoepelingen, maar wat zeer ongewenst is. Reden om de eind maart ingezette koers van evidence-based communicatie en gedragsondersteuning weer extra stevig op te pakken. Zeker nu we veel meer weten over gedrag van mensen in coronatijd, en dan specifiek over het naleven van coronagedragsregels. Dit hebben we in de afgelopen maanden heel systematisch uitgevraagd en inzicht in gekregen. Gedragsbeïnvloeding is een vak apart – in de gedragsunit van het RIVM en haar onafhankelijke wetenschappelijke adviesraad is deze expertise gebundeld en beschikbaar.</p> <p>Actieve inzet van gedragsexpertise in de ontwerpfasen van communicatie & ondersteunende sociale en fysieke omgevingsinterventies, evenals bij monitoring van het gedrag en de omgeving waarin het verdrag vertoond wordt, verhoogt de impact van beleid. Met als doel om zoveel mogelijk besmettingen met het nieuwe coronavirus te voorkomen.</p> <p>Medici zijn experts wat betreft ziektes en aandoeningen Virologen zijn experts wat betreft het gedrag van virussen Gedragswetenschappers zijn experts wat betreft het gedrag van mensen Topambtenaren zijn experts wat betreft het gedrag van politici</p> <p>#alleen samen</p> <p>RIVM Corona Gedragsunit</p>				

Bij de vertaling van de inzichten uit ons gedragsonderzoek naar bruikbare communicatiestrategieën en ondersteuningsinterventies kan gebruik worden gemaakt van onder andere een actuele gedragstaxonomie, het theoretisch kader van de gedragsunit en het communicatie-stappenplan. Deze documenten staan op de gedragsonderzoekspagina van RIVM.nl. Uiteraard zijn ook de leden van zowel de gedragsunit als van de wetenschappelijke adviesraad hierover te raadplegen.

Highlights onderzoeksresultaten periode 3 juli – 23 juli 2020

- Terwijl het sociale leven weer op gang komt, wordt 1,5 meter afstand houden steeds lastiger. Grootste afname bij de vraag of het lukt 1,5 meter afstand te houden is te zien in thuisituaties: mensen die familie en vrienden bezoeken en thuis bezoek ontvangen (verschillen t.o.v. ronde 1 zijn respectievelijk 35% en 29%). Deelnemers geven aan dat ze minder vaak drukke plekken hebben vermeden (49% versus 61% in ronde 4).

- Bij het naleven van de hygiënemaatregelen is de grootste daling te zien bij (vaak t/m altijd) handen wassen als men bij iemand op bezoek gaat; dit daalde van 75% in ronde 1 naar 59% bij ronde 5. Ook bij thuiskomst zien we een daling in handen wassen, van 82% naar 72%.
- De meerderheid van de respondenten spreekt de intentie uit zich te laten testen bij klachten. Echter, wanneer mensen daadwerkelijk corona-gerelateerde klachten hebben, zijn draagvlak en test-intenties substantieel lager. Deze resultaten zijn vergelijkbaar met ronde 4.
- Ongeveer 20% van de mensen met klachten blijft thuis. Ongeveer 15% van de mensen met klachten heeft zich laten testen gedurende de drie weken voorafgaand aan het onderzoek. Van de mensen die zich al eens hebben laten testen, geeft 81% aan zich nog een keer te zullen laten testen als ze de komende weken opnieuw corona-gerelateerde klachten zouden krijgen. Uit interviews komt het beeld dat men vooral in quarantaine gaat voor anderen en zich in eerste instantie vooral laat testen om hier zelf wijzer van te worden: heb ik het of heb ik het niet?
- De risicoperceptie neemt sinds deze meting voor het eerst toe. Niet alleen wat betreft de kans op besmetting, maar ook op een tweede golf.
- Voor de maatregelen testen bij verkoudheidsklachten en een niet-medisch mondkapje dragen in het OV, is een (lichte) toename te zien in het percentage deelnemers dat van mening is dat de maatregel (heel) veel helpt.
- Het draagvlak voor de maatregelen is onverminderd hoog, maar als de maatregelen nog langer duren (zes maanden), daalt het draagvlak voor '1,5m afstand houden', 'thuisblijven bij verkoudheid', en 'vermijd drukte', ten opzichte van de vorige meting met 8 tot 12 procentpunten.
- Deelnemers zitten steeds beter in hun vel; ze zijn steeds minder eenzaam, angstig, gestrest, somber en hebben minder slaapproblemen. Ook rapporteren steeds minder mensen dat ze minder sporten en bewegen dan voor aanvang van de corona-crisis.
- Uit onderzoek onder mensen met een laag inkomen, beperkte gezondheidsvaardigheden, of een migratieachtergrond, blijkt dat zij zich over het algemeen goed aan de regels kunnen houden, maar wel meer angst en stress hebben en zorg mijden. Advies is om voor deze groepen een maatwerk aanpak te ontwikkelen.
- Tweederde van de Nederlanders zou volgens literatuuronderzoek en interviews de Corona app (onder voorwaarden) gebruiken.

Bijlagen

- Literatuurverkenning COVID-19 apps
- Onderzoek Pharos/Erasmus University

2. Onderzoeksresultaten

Inmiddels is de vijfde ronde van het vragenlijstonderzoek geanalyseerd. In totaal hebben ruim 50.000 mensen in de periode 9 – 12 juli deelgenomen aan deze ronde van dit onderzoek, waarvan ruim 39.000 ook aan eerdere rondes hebben deelgenomen. De responsgroep vormt geen afspiegeling van, maar wel een indicatie voor de Nederlandse bevolking. Het vragenlijstonderzoek betreft een landelijk onderzoek van RIVM en GGD GHOR Nederland samen met de 25 GGD'en. In aanvulling op het vragenlijstonderzoek zijn 27 verdiepende interviews gehouden met deelnemers aan de vragenlijst. En zijn 65 interviews uitgevoerd met mensen met een taalachterstand en/of migratie perspectief. Ook is onderzoek uitgevoerd naar TTI: thuisblijven, testen, isolatie. En is literatuuronderzoek uitgevoerd ten behoeve van de Corona app die in ontwikkeling is. Uitgebreide rapportages van de resultaten zijn online te vinden:

Resultaten van het vragenlijstonderzoek : <https://www.rivm.nl/gedragsonderzoek/maatregelen-welbevinden>

Resultaten van de verdiepende interviews: <https://www.rivm.nl/gedragsonderzoek/interviews>

Resultaten literatuurverkenningen: <https://www.rivm.nl/gedragswetenschappelijke-literatuur>

2.1 Ontwikkelingen gedrag na 2 juli

Algemeen

Deze vijfde ronde vragenlijstonderzoek en interviews is uitgevoerd nadat per 1 juli de maatregelen verder zijn versoepeld. Kinderen en jongeren hoeven onderling geen afstand meer te houden en er mogen grotere groepen bijeenkomen.

Uit de 27 interviews blijkt dat een grote meerderheid de regels duidelijk vindt. Veel geïnterviewden geven aan dat ze niet alle geldende regels kunnen reproduceren. De belangrijkste regels waar je je aan dient te houden zijn echter wel duidelijk: houd voldoende afstand, vermijd drukte en was vaak je handen. De meeste onduidelijkheid blijkt te bestaan over situaties met grotere groepen, zoals hoeveel mensen zijn nu waar toegestaan en wat mag nu wel en niet in de horeca.

Vrijwel alle geïnterviewden zijn het erover eens dat het effectief is om met lokale maatregelen het virus in te dammen en verkiezen dit boven het opnieuw instellen van landelijk beperkingen. Een aantal geïnterviewden geeft daarbij aan dat 'lokaal' te kleinschalig is; volgens hen is een regionale aanpak nodig.

Hygiënemaatregelen

Het naleven van de hygiëne maatregelen handen wassen (in alle situaties waarin dat moet) neemt wat af terwijl niezen in de elleboog stabiel over de tijd blijft. Als we bij het handen wassen inzoomen op specifieke situaties zien we de grootste daling in handen wassen als men bij iemand op bezoek gaat, van 75% naar 59% (ronde 1 vs. ronde 5) die aangeeft vaak t/m altijd handen te wassen. Ook bij het thuiskomen zien we een daling in handen wassen van 82% naar 72% (ronde 1 vs. ronde 5). De overige situaties (naar buiten, voor het eten, na toiletbezoek en na snuiten neus) zijn meer stabiel over de tijd.

Vermijd drukte

Deelnemers geven minder vaak aan dat ze drukke plekken hebben vermeden (49% versus 61% in R4). Indien men toch op een te drukke plek is, dan geeft een kwart aan om te keren, versus 29,2% in de vorige ronde.

Houd 1,5 meter afstand

Elke ronde neemt het percentage deelnemers dat aangeeft 1,5 meter afstand te houden verder af. Grootste afname bij de vraag of het lukt 1,5 meter afstand te houden is te zien in thuisituaties: mensen die familie en vrienden bezoeken en thuis bezoek ontvangen (verschillen t.o.v. ronde 1 zijn respectievelijk 35% en 29%). Uit interviews blijkt dat met bekenden zoals vrienden en familie door velen bewust geen 1,5 meter afstand wordt gehouden, omdat men er op vertrouwt dat de ander niet ziek is of verstandig met de maatregelen omgaat.

Het percentage mensen dat aangeeft 1,5 meter afstand te houden bij het bezoeken aan een horeca gelegenheid of een culturele instelling (theater of bioscoop) is ook afgenomen sinds de vorige meting (respectievelijk daling ronde 4 vs. ronde 5 van 15% en 14%).

In de verdiepende interviews noemen deelnemers 'in de supermarkt en winkels' het meest, als situatie waarbij voldoende afstand houden niet lukt, omdat het er druk is of omdat anderen zich niet aan de regel houden. 'Buiten of op straat' is de meest genoemde situatie waarbij het wel goed lukt, omdat hier ruimte is om afstand te houden. 'Op het werk' wordt ook vaak genoemd, omdat er maatregelen zijn genomen en markeringen zijn aangebracht die helpen als reminder. Tot slot wordt de eigen omgeving (op bezoek bij van familie of vrienden of bezoek thuis ontvangen) genoemd, omdat je er dan zelf invloed op hebt. Je kunt dan bijvoorbeeld duidelijk aangeven dat je voldoende afstand houden belangrijk vindt.

2.2 Determinanten – verklaringen voor gedrag

Risico inschatting

Het aantal mensen dat het (zeer) waarschijnlijk vindt besmet te raken daalt vanaf de eerste tot en met de vierde meetronde (van 14% naar 8%), maar neemt sinds de laatste meting weer een beetje toe (9%). Het percentage mensen dat het (heel) erg vindt om besmet te raken is over de verschillende meetrondes heen gestegen van 54% naar 63%.

Effectiviteit response – hoe goed helpen de maatregelen

Het percentage deelnemers dat denkt dat een gedragsregel (heel) veel helpt, is voor de meeste gedragsmaatregelen die vanaf de eerste meetronde zijn gemeten, eerst iets toegenomen en daarna afgenomen of gestabiliseerd. Voor testen bij verkoudheidsklachten en een niet-medisch mondkapje dragen in het openbaar vervoer (vanaf de vierde meting aan deelnemers voorgelegd) is een toename te zien in het percentage deelnemers dat van mening is dat de maatregel (heel) veel helpt.

Self-efficacy – is het makkelijk om te doen

Het percentage deelnemers dat het (heel) makkelijk vindt om zich aan de hygiëneregels te houden, is na een afname tussen de eerste twee metingen gestabiliseerd. Voor 1,5 meter afstand houden geldt dat het percentage deelnemers dat dit (heel) makkelijk vindt gedurende de verschillende meetrondes is afgenomen. Dit geldt ook voor 'zoveel mogelijk thuis werken', 'drukte vermijden', 'thuisblijven bij verkoudheid', 'testen bij verkoudheidsklachten' en 'een mondkapje dragen in het openbaar vervoer'. De gedragsregel om geen handen te schudden wordt vanaf de eerste meetronde steeds door ongeveer 90% van de deelnemers (heel) makkelijk gevonden.

Omgeving

Hoe mensen in je omgeving omgaan met bepaalde maatregelen kan van invloed zijn op je eigen gedrag. Het percentage deelnemers dat bij de meeste mensen in hun naaste omgeving zien dat zij regelmatig handen wassen, minstens 1,5 meter afstand houden, zoveel mogelijk thuis werken, drukt vermijden, bij verkoudheidsklachten (van huisgenoten) thuis blijven, is over de metingen afgenomen. Voor de hygiëneregels (hoesten/niezen in elleboog, papieren zakdoekjes, geen handen schudden) is dit percentage min of meer gelijk gebleven.

In ronde 5 geeft bijna 90% van de deelnemers aan dat mensen in de omgeving geen handen schudden en 70% ziet mensen in de omgeving hoesten en/of niezen in de elleboog. Maatregelen die deelnemers de omgeving het minst zien opvolgen, zijn buiten de spits reizen in het OV (39%), 20 seconden handen wassen (42%) en testen bij verkoudheidsklachten (43%).

2.3 Draagvlak

Het draagvlak voor de hygiënemaatregelen is onveranderd hoog gebleven (rond de 90%). Ten opzichte van de vorige meting hebben zich nauwelijks veranderingen voorgedaan in draagvlak. Als de maatregelen nog langer duren (zes maanden) dan daalt het draagvlak voor '1,5 meter afstand houden', 'thuisblijven bij verkoudheid', en 'vermijd drukt', met 8 tot 12 procentpunten. Twee derde van de geïnterviewden geeft wel aan de 1,5 meterregel nog zolang het nodig is vol te kunnen houden.

Van de deelnemers geeft 51% aan dat ze de gedragsregels soms inconsistent vinden. Op de vraag wat zij daar vervolgens mee doen, antwoordt toch meer dan de helft (57%) dat ze het naast zich neerleggen en de adviezen van de overheid opvolgen.

De vaccinatiebereidheid die gemeten is in ronde 3 en ronde 5, laat een lichte stijging zien naar ruim 50%. Ook iets meer dan de helft van de geïnterviewden geeft aan zich te laten vaccineren zodra die

mogelijkheid er is. De belangrijkste reden hiervoor is om zelf niet besmet te raken en om (kwetsbare) anderen niet te besmetten. Sommigen zien vaccinatie als een middel voor immuniteit of als manier om weer terug naar normaal te kunnen. Iets minder dan de helft twijfelt hier nog over, met als belangrijkste reden dat men eerst meer informatie wil over de werking en de risico's, zoals bijwerkingen, en langetermijneffecten van het vaccin.

Alle geïnterviewden geven aan dat er groepen zijn die volgens hen voorrang moeten krijgen om gevaccineerd te kunnen worden. De meesten noemen kwetsbare groepen, zoals ouderen en mensen met een zwakke gezondheid als groep die voorrang moet krijgen. Daarnaast noemen geïnterviewden mensen die in de zorg werken of een vitaal beroep hebben.

2.4 Welzijn en welbevinden

De trend dat deelnemers beter in hun vel zitten zet door. Deelnemers zijn steeds minder gestrest, minder somber, hebben minder slaapproblemen en zijn met name minder angstig.

Uit de resultaten van de vijfde meting blijkt dat bijna de helft (46%) enigszins of sterk eenzaam is. Dit is een afname van 24 procentpunt ten opzichte van de eerste meting.

De leefstijl van de deelnemers gedurende de coronaperiode lijkt stabiel. Alleen het percentage deelnemers dat aangeeft (veel) minder te zijn gaan sporten is wederom afgenomen: met 21 procentpunt sinds de eerste meting. Toen gaf een krappe meerderheid aan (veel) minder te sporten en bewegen dan voor de start van de pandemie.

2.5 Communicatie en vertrouwen

Er lijkt nog steeds een groot vertrouwen in de manier waarop de Nederlandse overheid probeert het coronavirus onder controle te houden: 72% heeft (veel) vertrouwen, 5% (helemaal) geen vertrouwen. In vergelijking met andere landen doet Nederland het volgens 70% van de deelnemers (veel) beter. Het percentage deelnemers dat vindt dat de Nederlandse overheid het beter doet dan andere landen is tussen ronde 1 en ronde 5 met 16 procentpunt toegenomen. Het sentiment in gesprekken met anderen is wel negatiever geworden. Het percentage deelnemers dat gesprekken als (zeer) positief ervaart is gedaald met 16 procentpunt ten opzichte van de eerste meetronde.

Vanaf de vierde meting is aan de deelnemers gevraagd hoe groot zij de kans achten dat er een tweede golf met besmettingen komt en hoe erg ze dat zouden vinden. Bijna 60% vond in de vorige meting een tweede golf (zeer) waarschijnlijk, dit is nu toegenomen naar 66%. Het oordeel over de ernst van een tweede golf coronabesmettingen is gelijk gebleven.

Als belangrijke redenen waarom geïnterviewden een tweede golf in het najaar verwachten noemen zij met name omdat mensen steeds minder goed de regels naleven, mensen weer over de grens op vakantie gaan en vanwege het seizoen (omslag weer, meer mensen verkouden, meer mensen die binnen zitten). Op de vraag welk gevoel een tweede golf oproept, wordt het vaakst genoemd dat men het vervelend, jammer of onprettig zou vinden. Omdat het iets is wat voorkomen had kunnen worden als mensen de regels hadden nageleefd, of omdat de herwonnen ruimte dan weer ingeleverd moet worden.

Ruim een derde van de geïnterviewden heeft behoefte aan een overheidsplan, zoals de huidige routekaart, voor na de zomer. Het virus is nog niet weg na de zomer en als het winter wordt, krijg je mogelijk weer een andere situatie. Daar kun je dan op inspelen en zo'n plan kan mensen ook weer hoop geven. Sommigen geven aan alleen behoefte te hebben aan een nieuw plan als het virus weer opspeelt of als er een tweede golf komt. Als de situatie blijft zoals nu, verwachten ze de huidige

maatregelen te kunnen blijven opvolgen.

Een derde van de geïnterviewden geeft aan dat ze vooral geïnformeerd willen worden, al dan niet via persconferenties. De informatie zou vooral moeten gaan over dat het virus er nog steeds is en dat de regels nog steeds opgevolgd moeten worden.

2.5 Literatuurverkenning Corona app

De gedragsunit heeft een literatuurmemo opgesteld rond de COVID-19 contactopsporingsapplicatie. Hierin wordt antwoord gegeven op vragen die de Taskforce Gedragswetenschappen heeft gesteld rondom determinanten en factoren die spelen bij de voorgestelde COVID-16 applicaties, factoren voor acceptatie en communicatie rondom de app.

Geen van de gevonden studies heeft daadwerkelijk app-gedrag (installatie, gebruik, gevolgen van gebruik) onderzocht. Uit vragenlijstonderzoek in verschillende Europese landen en de VS blijkt dat de bereidheid om een contactopsporingsapp te gebruiken sterk verschilt tussen landen, met percentages tussen de 33% en 86%. In Nederland geeft 34% aan de app te installeren (onafhankelijk van app kenmerken) en 36% geeft aan de app te installeren als deze bepaalde kenmerken bevat (bijvoorbeeld een melding naar de GGD bij contact met besmet persoon)

Als determinanten voor het al dan niet gebruiken van de app, worden genoemd:

- De mate waarin men risico percipieert van het Coronavirus óf van fouten bij app-gebruik;
- Geloof dat de applicatie het risico op verspreiding en krijgen van het coronavirus effectief verlaagt;
- Houding en acceptatie; zaken als verplichting of niet, verwachte voordelen, gevoel om zo maatschappelijk bij te dragen;
- Geloof dat men in staat is de app goed te gebruiken.

In de memo wordt een aantal inzichten en theorieën beschreven die van belang zijn voor de acceptatie van en de communicatie over de Corona app. Zie bijlage.

In de vijfde ronde interviews van de gedragsunit geven twee op de drie geïnterviewden aan een app te zullen installeren die aangeeft of hij/zij in de buurt is geweest van iemand die besmet is met corona. Redenen om de app te installeren zijn divers, van het helpen bij bron- en contactonderzoek van de GGD tot het hiermee voor jezelf reduceren van de kans op besmetting. Een enkeling geeft aan dan wel eerst na te gaan hoe het zit qua privacy. Een derde geeft aan nog te twijfelen, of weet nu al zeker de app niet te installeren. Dit vanwege privacy of omdat ze twijfelen over de effectiviteit van de app.

2.6 Vakantie

In ronde 5 is opnieuw gevraagd of deelnemers vakantieplannen hebben. De resultaten zijn vrijwel hetzelfde als ronde 4: bijna 37% gaat niet op vakantie, 33% gaat in Nederland, 24% in Europa en 1% buiten Europa.

Binnen Europa worden landen met een Geel-code het meest genoemd, met als top 5: Frankrijk (36%), Duitsland (29%), België (14%), Oostenrijk (12%) en Spanje (10%).

De landen met een Oranje-code worden veelal minder dan 1% genoemd, op Kroatië na (2%), dat echter pas na het meetmoment een code Oranje kreeg.

Berichten in de media over lokale lockdowns in Spanje en Portugal leveren voor meer dan de helft van de geïnterviewden een negatief gevoel op. Voor sommigen is dat een bevestiging dat de situatie nog niet voorbij is en zomaar weer kan oplaaien, anderen vragen zich af waarom je überhaupt nu daarheen op vakantie zou willen. Een op de vier geïnterviewden geeft aan dat de lokale lockdowns in Spanje en Portugal hen niet zoveel doet.

Voor twee op de drie respondenten hebben de lokale lockdowns op dit moment (nog) geen invloed op hun eigen vakantieplannen, bijvoorbeeld omdat dat nu niet relevant is voor de plek waar ze naartoe gaan. Anderen hadden eerder al besloten om dit jaar niet op vakantie te gaan. Voor een enkeling is een lokale lockdown in Spanje op dit moment geen reden om niet naar Spanje met vakantie te gaan.

3. Thuisblijven, testen, isolatie

Naar aanleiding van vragen van VWS is een integrerend memo opgesteld rondom TTI: thuisblijven, testen, isolatie. Daarbij is gebruik gemaakt van de resultaten van de 3e en 4e ronde van het vragenlijstonderzoek, aangevuld met inzichten uit verdiepende interviews en recente literatuur.

- De meerderheid van de respondenten steunt het beleid rondom thuisblijven en testen, en spreekt de intentie uit zich te willen laten testen bij klachten. Echter, wanneer mensen daadwerkelijk corona-gerelateerde klachten hebben, zijn draagvlak en test intenties substantieel lager.
- Ongeveer 20% van de mensen met klachten blijft thuis. Ongeveer 12% van de mensen met klachten geeft aan zich getest te hebben; waarbij er wel sprake lijkt te zijn van test uitstel (mensen kijken het 'nog even aan' om te zien of hun klachten erger worden).
- Veelgenoemde redenen voor niet thuisblijven en/of testen zijn dat mensen hun klachten niet ernstig vinden, klachten niet anders voelen dan anders ('ik heb wel vaker een loopneus'), en 4 op de 10 mensen met klachten zijn niet van plan zich te laten testen omdat ze hun symptomen toeschrijven aan een bij hun bekende aandoening (bijv. hooikoorts, astma). Bij zwaardere klachten (koorts, benauwd) blijft men eerder thuis en laat men zich vaker testen.
- Argumenten vóór testen zijn 'ter geruststelling', om weer aan het werk te kunnen, of anderen te beschermen. Mensen die meer het nut en meerwaarde inzien van thuisblijven en testen (voor zichzelf en om de pandemie te bestrijden), volgen deze adviezen vaker op. Ook de mate waarin mensen de adviezen makkelijk en uitvoerbaar vinden, hangt samen met meer thuisblijven en testen.
- Bijna alle respondenten geven aan thuis te zullen blijven als zij zelf of een huisgenoot een positieve diagnose zouden krijgen.

In ronde 5 is opnieuw gevraagd naar gedrag rondom testen. Van de mensen met klachten zoals hoesten, niezen, keelpijn, moeilijk ademen en koorts, heeft bijna 15% zich laten testen gedurende de drie weken voorafgaand aan het onderzoek. Hierbij is het relevant te beseffen dat de vijfde ronde plaatsvond voorafgaand aan het uitbrengen van het nieuwsbericht met duiding over de gedragsinzichten over testen.

Van de mensen die zich al eens hebben laten testen, geeft in ronde 5 81% aan zich nog een keer te zullen laten testen als ze de komende weken opnieuw corona-gerelateerde klachten zouden krijgen. Dit is een positief gegeven, aangezien het onderstreept dat het overgrote deel van de mensen de waarde van het laten testen voor zichzelf en ook in het belang van anderen hoger inschatten dan de nadelen die ze al ervaren hebben bij de eerste test die ze hebben laten afnemen. We hebben echter geen direct onderzoek gedaan naar kennis, ervaring en beleving rondom de teststraten zelf.

Mensen gaan in quarantaine voor anderen, maar laten zich testen voor zichzelf

In ronde 5 zijn mensen ook geïnterviewd over dit thema. Vrijwel alle geïnterviewden geven aan het advies van de GGD om in quarantaine te gaan op te zullen volgen, als ze een melding krijgen dat ze in de buurt zijn geweest bij iemand die besmet is met corona. De meest genoemde reden hiervoor is dat men dat doet voor anderen. Een klein aantal geïnterviewden wil zich eerst laten testen alvorens

in quarantaine te gaan. Een enkeling vindt juist dat je niet zomaar het advies moet opvolgen en dat dat afhangt van of je vluchtig of langdurig contact hebt gehad met iemand. Deze mensen lijken een risico afweging te maken.

Alle geïnterviewden geven aan zich laten testen als ze een melding krijgen van de GGD, nadat ze in de buurt zijn geweest bij iemand die besmet is met corona. De meest genoemde reden die wordt genoemd, is 'dan heb je zekerheid'. Een klein aantal geeft aan dit te doen om te voorkomen dat je anderen besmet, of omdat de GGD dit adviseert.

Na publicatie van het RIVM nieuwsbericht rond dit thema, is het aantal aanmeldingen om te laten testen bij de GGD'en substantieel toegenomen.

4. Doelgroepen

4.1 Jongeren

Het RIVM organiseerde op 9 juli samen met de Nationale Jeugdraad, Dock Amsterdam, Garage2020 en (10)(2e) (10)(2e) een webinar *Jongeren in de 1,5m samenleving - Van crisis naar herstel*. Het doel van dit webinar was kennisuitwisseling, door jongeren zelf aan het woord te laten, met elkaar te delen wat we weten en te bespreken waar nog vragen of knelpunten liggen en hoe deze aan te pakken. Het webinar was bedoeld voor wetenschappelijk onderzoekers, experts en vertegenwoordigers van jongerenorganisaties. Ruim 100 geïnteresseerden hebben het webinar gevolgd. Het webinar kan door geïnteresseerden teruggekeken worden op via deze [link](#).

4.2 Migranten en mensen met lage SES

In opdracht van de RIVM Corona gedragsunit hebben Pharos en Erasmus Universiteit Rotterdam een onderzoek uitgevoerd naar de kennis, naleving en impact van de coronamaatregelen op mensen met een lage sociaaleconomische status (SES) met en zonder migratieachtergrond. Hiervoor zijn 65 interviews gehouden met mensen met een laag inkomen, beperkte gezondheidsvaardigheden, of een migratieachtergrond.

Het rapport met onderzoeksresultaten is als bijlage bij deze rapportage gevoegd. Het uitgebreide rapport is inmiddels ook openbaar beschikbaar via <https://www.rivm.nl/gedragsonderzoek/interviews>

Er werden geen belangrijke verschillen gevonden tussen mensen zonder en met een migratieachtergrond. Het overgrote deel van de mensen kent de maatregelen via de persconferenties/nieuws. De informatie via het nieuws is voor velen niet goed te begrijpen, doordat het taalgebruik te ingewikkeld is of omdat ze de Nederlandse taal niet voldoende machtig zijn. Voor mensen die actiever in de maatschappij participeren is het makkelijker om de regels te kennen, omdat deze door werk, school of bijvoorbeeld de buurvrouw worden uitgelegd.

Vrijwel alle respondenten vertellen dat zij zich aan de regels houden. Er is veel angst, waardoor mensen zich strikt aan de regels houden, vaak strenger dan vereist. Redenen om de maatregelen niet te volgen zijn veelal uit overmacht.

Er heersen veel gevoelens van stress, angst en somberheid. Daarbij is het zorggebruik laag, doordat men veronderstelt dat zorg en hulpverlening niet beschikbaar is, dat hulpverleners te druk zijn met Coronapatiënten, mensen bang zijn om zelf ziek te worden, of omdat toegang tot zorg te ingewikkeld is, omdat veelal contacten uitsluitend via de telefoon plaatsvinden.

De mogelijkheid bestaat dat door dit gebrek aan zorg, zowel lichamelijke als geestelijke problemen verergeren en zich ophopen. Vooral mensen met lage gezondheidsvaardigheden en een beperkt sociaal netwerk lopen risico.

Op basis van deze studie worden de volgende aanbevelingen gedaan ten aanzien van de pandemiebeheersing en gedragswetenschappelijke aspecten daarbij:

- Om te beginnen is het van belang dat de in deze studie onderzochte groepen betrokken worden bij grootschalige onderzoeken. Anders kan er een onvolledig of zelfs vertekend beeld ontstaan van de situatie in Nederland. Hiertoe dienen effectieve benaderingswijzen te worden toegepast – die meer tijd en energie kosten dan voor een online vragenlijst onderzoek;
- Officiële overheidsinformatie dient voor iedereen in Nederland begrijpelijk aangeboden te worden. Dit kan door de informatie in meerdere talen aan te bieden en de informatie eenvoudig en eenduidig te presenteren;
- Met betrekking tot eenduidige adviezen willen we benadrukken dat versoepeling van maatregelen waarin 1,5 meter afstand houden niet overal geldt, leidt tot onbegrip en de naleving van de maatregelen elders bedreigt.

Daarnaast adviseert Pharos beleidsmakers en professionals:

- Wanneer ontwikkelingen naar meer digitale zorg en zorg-op-afstand doorzetten, dient specifiek aandacht besteed te worden aan toegankelijkheid, kwaliteit en veiligheid van deze zorg voor mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden;
- In lijn met de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid en de Raad voor Volksgezondheid en Samenleving roepen we politiek en maatschappij op oog te houden voor de specifieke kwetsbaarheid van bevolkingsgroepen en de schade die de maatregelen hen berokkent, en om oplossingen op maat op hun behoeften en noden af te stemmen.

5. Corona Gedragsunit buiten in actie

5.1 Webinar IANPHI Frankrijk

Op vrijdag 10 juli vond de webinar 'Mobilization of Behavioral Science in the Time of COVID-19' plaats. Deze webinar werd georganiseerd door IANPHI, het internationale netwerk van 'National Public Health Institutes'. Het doel was om aan andere leden van IANPHI te laten zien hoe in Nederland gedragswetenschappelijke inzichten worden gebruikt om de aanpak van de COVID-19 pandemie te ondersteunen, hoe de RIVM Gedragsunit dit werk coördineert en in welke dynamische context dit alles plaatsvindt. Doordat Frankrijk op vergelijkbare wijze gedragswetenschappelijke expertise inzet, waren er ook presentaties vanuit Santé Publique France en de Behavioral Insights Unit van het Franse Inter-ministeriële Directoraat van Publieke Transformatie.

De (Engelstalige) webinar, inclusief de presentatie over de RIVM Gedragsunit is terug te zien via: https://www.youtube.com/watch?v=AEUAWJnJt0k&feature=emb_title

5.2 CGU in het nieuws

De activiteiten van de Corona Gedragsunit zijn in het nieuws gekomen via diverse media, waaronder het NOS Journaal, kranten (NRC, Volkskrant, DS de Stentor, Nu.nl, Trouw, Parool) en de radio (NP1 Sprakmakers, Radio1). Ook diverse leden van de Wetenschappelijke Adviesraad werden op persoonlijke titel benaderd voor interviews, evenals Maria van den Muijsenberg over haar onderzoek onder laag geletterden en mensen met een migratie-achtergrond. Met name het nieuwsbericht rond testen en thuisisolatie werd sterk opgepikt.

En zeer recentelijk werd door diverse media ingespeeld op de situatie waarin we momenteel zien dat het aantal besmettingen lokaal weer stijgt. Vanuit gedragswetenschappelijk perspectief wordt benadrukt dat heldere overheidscommunicatie en een ondersteunende omgeving nu belangrijk is,

om uit te leggen waarom de maatregelen nog steeds belangrijk zijn, hoe men zich aan de regels kan houden en (elkaar onderling) stimuleren om het goede gedrag te blijven vertonen en dit gedrag ook zo gemakkelijk mogelijk te maken.

6. Blik vooruit komende weken

- Met deze vijfde ronde is de eerste fase van het onderzoek van de Corona Gedragsunit afgerond. Inmiddels is van het ministerie van VWS de opdracht voor Fase 2 ontvangen, waarin het vragenlijstonderzoek, interviews en verdiepend onderzoek terugkeren. Nieuwe onderdelen van de opdracht, Goede voorbeelden 1,5 metersamenleving en het Corona Dashboard/gedrag, zijn toegevoegd en worden in de komende maanden opgestart.
- De gedragsunit ondersteunt met communicatie-advies op twee actuele thema's: het verhogen van (snelle) testopkomst bij corona-gerelateerde klachten en communicatie naar specifieke groepen waar besmettingen oplopen;
- De 6^e meting van de gedragsvragenlijst loopt van 19 tot 23 augustus. Dit is nog in de vakantieperiode. De resultaten verwachten we te kunnen publiceren rond 3 september.
- In augustus wordt ook een literatuurmemo rond afstand houden/social distancing verwacht en een eindrapportage van de uitgevoerde social media analyses.
- De volgende beleidsrapportage ('vakantie editie') volgt 31 augustus 2020. Daarna zullen vanaf 24 september de beleidsrapportages zeswekelijks verschijnen.